

Актуалізація питань науково-методичного забезпечення судової військової експертизи у розрізі агресивних дій Російської Федерації щодо суверенітету України

Олександр Козлов

заступник завідувача з експертної роботи, Київське відділення, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Київ, Україна, ORCID: <http://orcid.org/0009-0008-8893-7450>, e-mail: 1961.alex.kozlov@gmail.com

Роман Момот

кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, головний судовий експерт відділу криміналістичних досліджень, Київське відділення, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Київ, Україна, ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9483-2243>, e-mail: mrmm@meta.ua

Сергій Полуянов

головний судовий експерт відділу криміналістичних досліджень, Київське відділення, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Київ, Україна

Агресія Російської Федерації проти України спонукала до визначення унікальності предмета й об'єкта дослідження військових експертиз. За невідповідністю нормативно-методичної бази затверджених методик і методичних рекомендацій щодо зазначеного напрямку запропоновано доповнення до нормативних актів Міністерства юстиції України, які дадуть судовому експертові змогу провести дослідження на основі принципів «законності, незалежності, об'єктивності і повноти дослідження».

Ключові слова: *агресія; воєнний стан; військова експертиза; міжнародне гуманітарне право; збройні сили інших держав.*

Updating Issues of Scientific and Methodological Support of Judicial Military Examination in the Context of Aggressive Actions of the Russian Federation on the Sovereignty of Ukraine

Oleksandr Kozlov, Roman Momot, Sergey Poluyanov

Aggression of the Russian Federation against Ukraine prompted the uniqueness of the subject and object of study in the context of «Military examinations». The inconsistency of the regulatory and methodological framework of the approved methods and methodological recommendations on the said direction — the authors proposed a supplement to the normative acts of the Ministry of Justice of Ukraine, which will allow the forensic expert to conduct research on the basis of the principles of «legality, independence, objectivity and completeness of research».

Keywords: *aggression; martial law; military expertise; international humanitarian law; armed forces of other states.*

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації (далі — РФ) проти України, Указом Президента України в державі запроваджено правовий режим воєнного стану [1], що дало змогу сконцентрувати всі зусилля нашої країни на протистоянні агресору. Не є винятком і науково-дослідні установи судових експертиз Міністерства юстиції України.

Так, зазначені установи Міністерства юстиції України розпочали проведення судових експертиз відповідно до складених уповноваженими на те особами (органами) процесуальних документів, які пов'язані з дослідженнями дій збройних сил РФ (військових посадових осіб) проти суверенітету та територіальної цілісності України з порушення засобів і способів ведення бойових дій.

Актуальність викладеного вище підтверджено виступом Президента України на Копенгагенському демократичному саміті, присвяченому питанням захисту України, протистояння авторитарним силам у світі й побудові альянсу демократій [2].

Слід зазначити, що під час організації проведення судових військових експертиз, що пов'язані з дослідженнями дій збройних сил РФ проти суверенітету та територіальної цілісності України з порушенням засобів і способів ведення бойових дій, виникли унікальні для специфіки військової експертизи об'єкт і предмет дослідження.

Примітка.

Об'єкт судової військової експертизи — це можуть бути як речові докази (наприклад, військове обладнання, зброя,

сліди), так і документальні матеріали (карти, накази, відомості тощо), а також інші матеріали, що мають значення для справи.

Предмет судової військової експертизи — це встановлення фактів за визначеними слідчим питаннями щодо ведення агресивної війни РФ проти України такими, що не відповідають засобам і способам ведення бойових дій та нормативним актам (зокрема, національного законодавства РФ) щодо обмеження засобів і методів ведення воєнних дій.

Водночас виникає протиріччя між завданням, поставленим судовому експертові у процесуальному документі (постанові, ухвалі), змістом нормативних актів і відсутністю відповідних завдань і методик у Реєстрі методик проведення судових експертиз [3] щодо проведення судових експертиз (досліджень) зі встановлення обставин застосування та дій збройних сил РФ як країни-агресора проти України.

Відповідно до п. 8.1 розд. VIII «Військова експертиза» Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень (далі — НМР), основним завданням військової експертизи станом на сьогодні є дослідження обставин застосування та дій військових формувань, які утворені згідно із законами України [4].

Водночас у п. 8.2 НМР відсутній орієнтовний перелік питань щодо документального планування та

підготовки ворога до ведення агресивної війни проти України, розв'язання ворогом агресивної війни проти України із залученням військових формувань країни-агресора та вчиненням нею агресивних дій, а також причиново-наслідкові зв'язки з агресивною війною країни-агресора [4].

З огляду на викладену інформацію виникає необхідність у вдосконаленні нормативних актів, унесенні змін і доповнень у п. 8.1 і 8.2 розд. VIII «Військова експертиза» НМР [4].

З метою актуалізації зазначеного питання в Національному науковому центрі «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України триває виконання науково-дослідної роботи за темою «Розробка методичних рекомендацій проведення судової військової експертизи щодо збройної агресії проти суверенітету та територіальної цілісності України», у якій висвітлено пропозиції щодо доповнення п. 8.1 розд. VIII «Військова експертиза» НМР наведеною далі інформацією.

Основним завданням судової військової експертизи під час проведення дослідження щодо збройної агресії дій іноземних держав проти суверенітету та територіальної цілісності України є встановлення обставин застосування озброєння і військової техніки та дій військових службових осіб збройних сил агресора під час підготовки й ведення війни (бойових дій) проти суверенітету та територіальної цілісності України, що призвели до загибелі й поранення громадян, руйнування об'єктів критичної та цивільної інфраструктури.

У цій науково-дослідній роботі також запропоновано орієнтовний перелік питань (як доповнення до п. 8.2 розд. VIII «Військова експертиза» НМР) під час проведення судової військової експертизи щодо збройної агресії проти суверенітету та територіальної цілісності України:

- «Якими нормативними актами щодо обмеження засобів і методів ведення воєнних дій слід регламентувати діяльність військових службових осіб збройних сил агресора під час ведення війни (бойових дій) проти суверенітету та територіальної цілісності України?»;
- «На яких військових службових осіб збройних сил агресора покладено планування операцій (бойових дій) і застосування з'єднань, військових частин (підрозділів) для виконання бойових завдань із завдання ракетно-бомбових ударів (зокрема, із використанням безпілотних літальних апаратів), артилерійських обстрілів по об'єктах критичної та цивільної інфраструктури в Україні?»;
- «Дії яких військових службових осіб збройних сил агресора перебувають у причиново-наслідковому зв'язку з настанням наслідків загибелі й поранення громадян, руйнування об'єктів критичної та цивільної інфраструктури?».

Типовий алгоритм (послідовність дій) використання судовим експертом нормативно-методичного й дорадчого забезпечення щодо дослідження

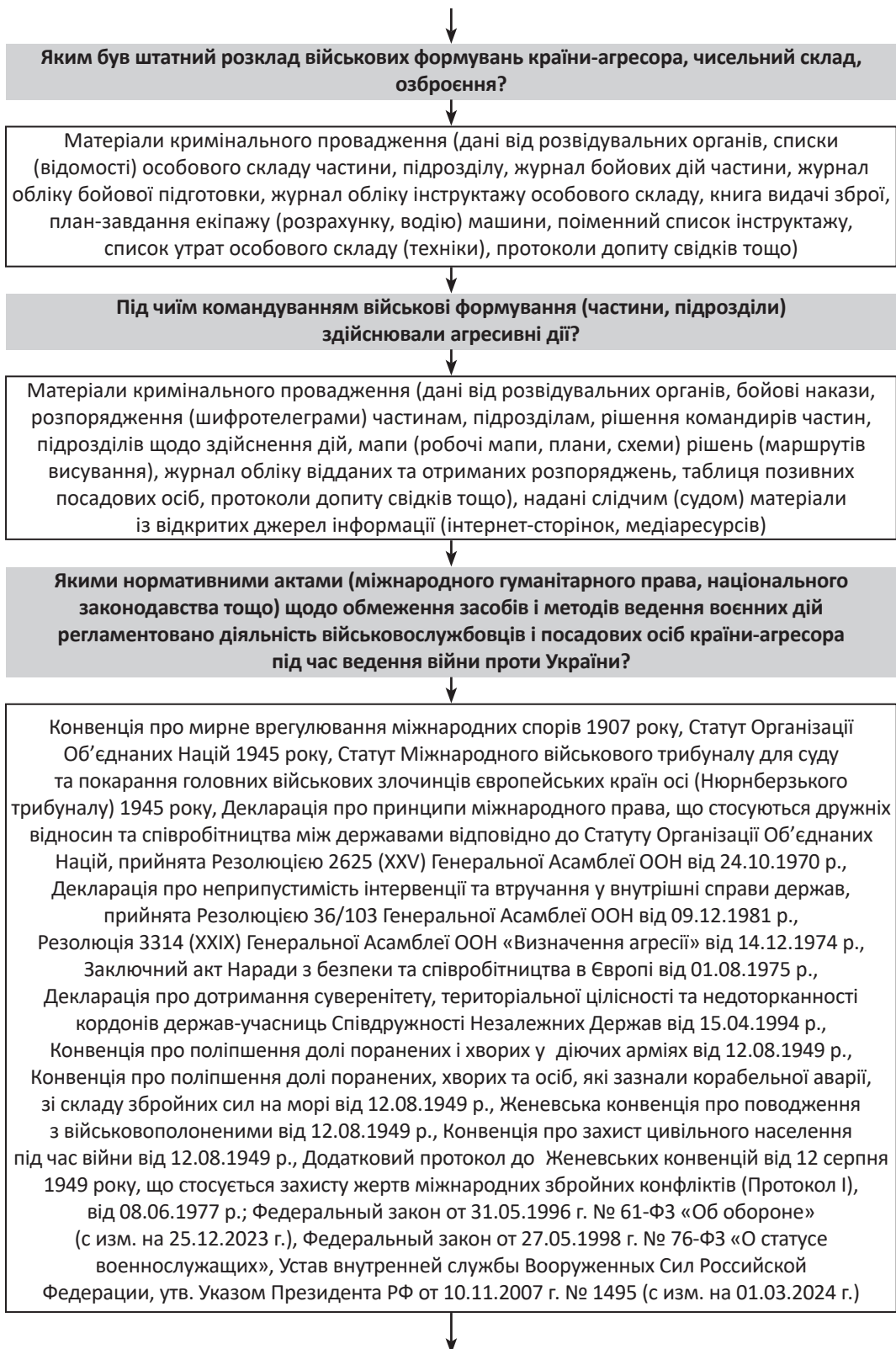

збройної агресії проти суверенітету та територіальної цілісності України висвітлено на наведеному далі *рисунку*.

Слід зазначити, що орієнтовний перелік питань дає змогу органам

досудового розслідування провести в повному обсязі процесуальні дії, а судовим експертам — надати якісні, повні й обґрунтовані відповіді на поставлені питання.

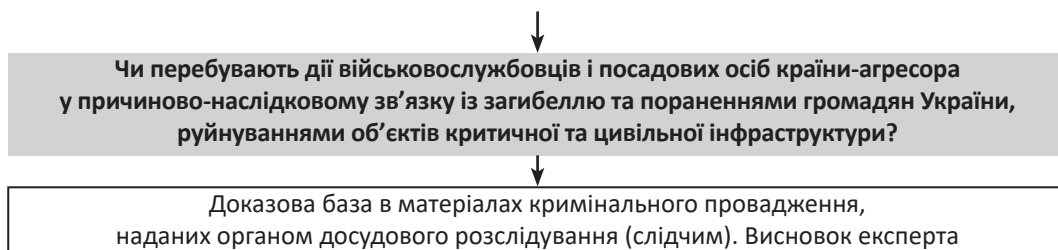

Рис. Алгоритм дій судового експерта з вирішення орієнтовних деталізованих питань під час проведення судової військової експертизи щодо збройної агресії проти суверенітету та територіальної цілісності України

Отже, запропоновані до розд. VIII тові скласти висновок відповідно до «Військова експертиза» НМР допов- ст. 3 Закону України «Про судову експертизу» [4; 5].

Перелік джерел посилання

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення 15.09.2025).
2. Дашківська І. Росія знівельовала всю боротьбу за ядерне роззброєння у світі, — Зеленський / Цензор.НЕТ : вебсайт. 10.06.2022. URL: <https://censor.net/ua/n3347157> (дата звернення 15.09.2025).
3. Реєстр методик проведення судових експертиз : вебсайт. URL: <https://rmpse.minjust.gov.ua/search> (дата звернення: 05.09.2025).
4. Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказ. Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 15.08.2025).
5. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 15.08.2025).